

Nr 226.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen; given Stockholms slott den 17 mars 1933.

Under återopande av bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning förelägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

§ 20.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 17 mars 1933.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG,
EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet, an-
för chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter:

»Förut i dag har Kungl. Maj:t på min föredragning förordnat om av-
låtande till riksdagen av proposition med förslag till lag med vissa be-
stämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes. Enligt nämnda
förslag skola de under normala fredliga förhållanden fungerande
krigsdomstolarna med såväl civila som militära ledamöter — regements-
krigsrätt, stationskrigsrätt och särskild krigsrätt samt krigshovrätten —
upphöra och i deras ställe allmän underrätt i regel vara första krigs-
domstol samt allmän hovrätt vara krigsöverdomstol. Endast i ett sär-
skilt angivet fall skall underdomstolen vara särskild krigsrätt, jämväl
denna domstol dock utan militära ledamöter. Även efter det denna ändring
i domstolsorganisationen genomförts skall i fråga om militära mål, d. v. s.
mål och ärenden som tillkomma allmän domstol på grund av lagförslaget
eller ock särskild krigsrätt, i huvudsak gälla vad i lag eller författning
är stadgat om krigsdomstolar och rättegången därstädes. Termen krigs-
domstolar har bibehållits såsom en sammanfattande beteckning på dom-
stolar — allmänna och specialdomstolar — vid deras handhavande av den
militära rättsvården.

Beträffande krigsdomstolarnas organisation i krigstid eller då någon
del av krigsmakten för annat ändamål än övning ställes på krigsfot bibe-
hålles den nu gällande ordningen med fältkrigsrätt, bestående av tre
militära och en civil ledamot, såsom underrätt. På motsvarande sätt som
enligt gällande ordning målen från fältkrigsrätt — där ej överkrigsrätt
för viss del av krigsmakten inrättas — skola fullföljas till krigshovrät-
ten, skola dessa mål enligt förslaget fullföljas till Svea hovrätt, som där-
vid organiseras i överensstämmelse med den nuvarande krigshovrätten
med tre civila och två militära ledamöter. Förslaget innebär icke heller
någon ändring i gällande lags bestämmelse om rätt för Konungen att i

krigstid förordna att överkrigsrätt med tre militära och två civila ledamöter skall inrättas vid viss del av krigsmakten.

I fråga om handläggningen av krigsrättsmål i sista instans är i § 20 regeringsformen föreskrivet, att de mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras samt att tvenne militärpersoner av högre grad, dem Konungen härtill utser och förordnar, böra med domare jäv och ansvar, och utan särskilt arvode, sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta. Enligt denna grundlagsbestämmelse skola således krigsrättsmål numera såväl i fredstid som under krig avdömas i högsta domstolen såsom sista instans. Intill år 1915 gällde enligt regeringsformen sådan ordning för krigsrättsmålen handläggning endast i fredstid; under krig förhölls därmed efter krigsartiklarna.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t den 10 februari 1933 av ifrågavarande lagförslag för remiss till lagrådet framhöll jag, att därest de allmänna domstolarna i enlighet med förslaget konstituerades såsom krigsdomstolar, detta komme att medföra att högsta domstolen fortfarande vid handläggning av militära mål även i fredstid finge bibehålla den sammansättning som i § 20 regeringsformen stadgas. Jag anförde vidare att ur rättslig synpunkt något ovillkorligt samband mellan borttagandet av militära ledamöter i de underrätter, som handhade den militära rättsskipningen, och de militära ledamöternas uteslutande ur högsta domstolen icke förefunnes. De skäl som åberopats mot den militära fackkunskapens representation i domstolen gjorde sig ej på samma sätt gällande i fråga om högsta instansen, där för övrigt militärer ej kunde tillkallas för att höras såsom sakkunniga, eftersom muntlig förhandling ej förekomme. Ett bibehållande, intill dess ändring i § 20 regeringsformen eventuellt kunde hava skett, av en dylik representation inom domstolen för den militära sakkunskapen, vilken där uppenbarligen icke utgjorde någon fara för rent militära synpunkters obehöriga inflytande, syntes mig icke heller möta betänkligheter. Jag fann således över huvud borttagandet av de militära bisittarna i högsta domstolen icke vara en nödvändig konsekvens av den föreslagna omorganisationen av krigsdomstolarna i första och andra instans.

Lagrådet framställde i sitt yttrande över förslaget erinran mot att i detsamma termen krigsdomstol tagits i anspråk för att beteckna allmän domstol, såframt och såvitt den utövade jurisdiktion i mål som enligt hittills gällande bestämmelser hört under krigsdomstol. En dylik anordning fann lagrådet vara ägnad att föranleda tveksamhet i fråga om innebörden av sådana grundlagsstadganden, vari uttrycket krigsdomstol förekomme.

På sätt jag tidigare i dag vid behandling av berörda lagförslag anförts kan jag icke dela den av lagrådet sålunda uttalade uppfattningen. Jag anser nämligen att därest förslaget antages av riksdagen och termen

krigsdomstol sålunda i allmän lag bibehålles såsom beteckning för alla de domstolar å vilka lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes med nu föreslagna modifikationer skall äga tillämpning, § 20 regeringsformen icke lärer kunna tolkas annorlunda än att militära ledamöter allt fortfarande skola deltaga i handläggningen av militära mål som inkomma till högsta domstolen från dylika domstolar.

Ehuru jag alltså icke anser någon ändring i § 20 regeringsformen erforderlig av hänsyn till befarade tolkningssvårigheter, har jag på grund av lagrådets erinringar i sak funnit en sådan böra redan nu komma till stånd. Lagrådet har i sitt nyssnämnda yttrande påpekat, att det vore en inkonsekvens i organisatoriskt hänseende att bibehålla det militära inslaget i högsta domstolen, sedan detta avskaffats i de lägre instanserna. Denna erinran måste uppenbarligen tillerkännas visst fog. Visserligen kan, såsom jag förut framhållit, till förmån för de militära ledamöternas kvarblivande i högsta domstolen anföras, att militärer ej därstädes kunna höras som sakkunniga, eftersom muntlig förhandling ej förekommer i högsta domstolen, men detta förhållande lärer icke kunna tillmätas avgörande betydelse vid ett slutligt bestämmande av högsta domstolens sammansättning. Högsta domstolen är icke organiserad på särskilt sätt vid behandling av vissa andra specialmål trots att för dessa i de lägre instanserna äro inrättade specialdomstolar t. ex. för vattenmålen vattendomstolar och vattenöverdomstol. Det torde icke med skäl kunna göras gällande, att de militära målen framför andra mål skulle för ett tillförlitligt bedömande erfordra speciell sakkunskap inom högsta domstolen; tvärtom torde dessa mål i de flesta fall även ur tekniska och andra speciella synpunkter vara förhållandevis enkla. Å andra sidan kan det, såsom tidigare antytts, icke anses vara någon olägenhet, att de militära ledamöterna, även sedan omorganisationen av krigsdomstolarna verkställts, kvarbliva i högsta domstolen intill dess ändring av § 20 regeringsformen kan i grundlagsenlig ordning slutligen antagas.

Såsom jag tidigare anfört bibehållas under krigstid och vid krigsmaktens ställande på krigsfot militära ledamöter i de då fungerande krigsdomstolarna. Vid sådant förhållande kunde måhända ifrågasättas huruvida ej högsta domstolen vid prövning av från sådana domstolar fullföljda mål borde inom sig äga tillgång till militär sakkunskap. Tillräckliga skäl att för detta fall bibehålla en specialorganisation lära dock icke vara för handen. När år 1920 fråga motionsvis väcktes i riksdagen om avskaffande av de militära ledamöterna i högsta domstolen, gjorde konstitutionsutskottet, som tillstyrkte förslaget (utlåtande nr 48), icke någon reservation för krigstid, och detta ehuru samma riksdag avlätit skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning huruvida krigsdomstolarna i fredstid kunde avskaffas. Utskottet anförde, att bestämmelsen om militärpersoners deltagande i krigsrättsmålen handläggning i högsta instans tydligen förlorade sitt berättigande, därest krigsrätterna i fredstid

avskaffades. Utskottets hemställan avslogs av riksdagen, tydligen på grund av frågans samhörighet med den till utredning hänskjutna frågan om krigsdomstolarnas avskaffande. Då denna fråga nu föreligger i utrett skick, synes den av 1920 års konstitutionsutskott föreslagna åtgärden kunna utan olägenhet genomföras.

På grund av vad jag sålunda anfört har jag låtit inom departementet upprätta *förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen*, enligt vilket bestämmelsen om militära ledamöter i högsta domstolen helt utgår ur förevarande paragraf.»

Departementschefen uppläser härefter berörda förslag samt hemställer, att detsamma måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.